

Niall Ferguson

RĂZBOIUL LUMII

Epoca urii

Traducere de Alina Predescu

POLIROM
2022

Cuprins

<i>Lista ilustrațiilor</i>	11
<i>Lista hărților</i>	14
<i>Despre transliterație și alte convenții lingvistice</i>	30
Introducere	31

Partea I

MARELE ACCIDENT FERROVIAR

1. Imperii și rase	61
2. Orient Expres	88
3. Linii de falie	107
4. Contagiunea războiului	132
5. Mormintele națiunilor	154

Partea a II-a

STATELE-IMPERII

6. Planul	187
7. Ciudații	209
8. Imperiu din întâmplare	247
9. Apărarea a ceea ce nu poate fi apărat	271
10. O pace fără rost	294

Partea a III-a

SPAȚIU DE UCIS

11. Blitzkrieg	323
12. În oglindă	345

13. Ucigași și colaboratori.	361
14. Porțile iadului	380

Partea a IV-a

O VICTORIE UMBRITĂ

15. Osmoza războiului	409
16. <i>Kaputt</i>	443

Epilog. Declinul Occidentului.	473
--	-----

<i>Anexă. Războiul Lumii în perspectivă istorică</i>	509
<i>Surse și bibliografie</i>	515
<i>Mulțumiri</i>	565
<i>Indice</i>	569

Obiectivul lui Hitler a fost diferit. Pe scurt, el voia să mărească Reichul german astfel încât să cuprindă cât de mult posibil întregul *Volk* german, iar în acest proces să anihileze ceea ce considera a fi principalele amenințări la adresa existenței Germaniei, adică evreii și comunismul sovietic (care, pentru Hitler, erau unul și același lucru). Asemenea susținătorilor japonezi ai expansiunii teritoriale, căuta spațiu vital cu convingerea că Germania avea nevoie de mai mult teritoriu datorită suprapopulării și a subdotării cu materii prime strategice. Totuși, cazul german n-a fost chiar identic, deoarece în spațiul pe care-l râvnea Hitler trăiau deja mulți germani. Atunci când a insistat asupra autodeterminării în numele etnicilor germani care nu trăiau sub guvernare germană – mai întâi în Saarland, apoi în Renania, Austria, Sudetenland și Danzig –, nu prezenta o succesiune de cereri rezonabile, așa cum erau înclinați să creadă politicienii britanici. Făcea o singură cerere nerezonabilă care implica pretenții teritoriale ce se întindeau până dincolo de Vistula, în Polonia. Hitler nu voia doar o Germanie Mare; voia Cea Mai Mare Germanie Posibilă. Dată fiind distribuția geografică foarte largă a germanilor în Europa Centrală și de Est, acest lucru implica un imperiu german care să se întindă de la Rin la Volga. Dar nici aceasta nu reprezenta o limită a ambițiilor lui Hitler, căci formarea unei Germanii maximale era menită să constituie baza unui imperiu mondial german, care să fie cel puțin pe măsura Imperiului Britanic.

Acest lucru pune politica externă britanică într-o altă lumină. Pe parcursul primei jumătăți a secolului XX, deciziile britanicilor s-au bazat pe asumarea propriei slăbiciuni, o atitudine paradoxală la prima vedere, având în vedere că în acea perioadă Imperiul Britanic era de departe cel mai mare din lume. Dar chiar dimensiunile angajamentelor lor îi făceau pe britanici să se simtă vulnerabili. Nu puteau reconcilia nevoia simultană de a apăra Regatul Unit și posesiunile sale din Orientul Mijlociu și Asia – darămite Africa și Australia – cu imperativele gestionării finanțelor publice în maniera tradițională, căreia îi erau cu toții sclavi în continuare, cu excepția câtorva gânditori eretici. Bugetele pe timp de pace care ar fi fost necesare pentru a garanta securitatea tuturor acestor teritorii depășeau orice imaginație, chiar și în cazul lui Winston Churchill, care dovedise, în calitate de cancelar al Trezoreriei, o stimă remarcabilă pentru principiile instituției privind bugetele echilibrate și banii gestionați responsabil. Înainte de 1914, secretarul Foreign Office, sir Edward Grey, cu sprijinul lui Churchill, angajase Marea Britanie de partea Franței și a Rusiei, în eventualitatea unui război continental, în ciuda faptului că Marea Britanie nu avea trupele terestre necesare pentru a onora acest angajament decât cu întârziere și (așa cum a dovedit-o pe Somme) cu un preț dureros de ridicat. Totuși, succesorii săi din anii '30 s-au făcut vinovați de calcule greșite chiar mai periculoase. Grey cel puțin angajase Marea Britanie într-o mare coalitie care avea șanse rezonabile să înfrângă Germania și pe aliații săi. Cel mai grav lucru care poate fi spus despre politica britanică de dinainte de 1914 este că s-a făcut prea puțin în sensul pregătirii britanicilor pentru războiul terestru contra Germaniei, un război pe care diplomația sa lăsa să se înțeleagă că urma să-l poarte. Miza în 1914 a fost mai ales viitorul Franței. În 1939, miza era viitorul Marii Britanii.

Politicienii anilor '30 vedeau limpede pericolul reprezentat de o Germanie care să domine continentul. Ba chiar s-a încetățenit opinia că, în 24 de ore de la izbucnirea războiului, capitala țării avea să fie făcută una cu pământul de puternica Luftwaffe sub comanda lui Hermann Göring. În 1934, Royal Air Force (RAF) a estimat că germanii puteau lansa asupra Angliei o sută cincizeci de tone de bombe într-o singură zi, în

eventualitatea unui război în care aceștia ocupau Țările de Jos. La 1936, cifra crescuse la șase sute de tone, iar în 1937, la șapte sute – cu un eventual potop de 3.500 de tone în prima zi de război. În iulie 1934 Baldwin a declarat: „Când te gândești la apărarea Angliei, nu te mai rezumi doar la stâncile calcaroase din Dover; te gândești la Rin. Acolo se află frontiera noastră”. Cu toate acestea, el și succesorul său, Neville Chamberlain, au eșuat cu totul în încercarea de a produce un răspuns rațional la amenințarea germană. Una era să îi lase pe japonezi să preia Manciuria; nu însemna nimic pentru securitatea britanică. Același lucru a fost valabil și când i-au lăsat pe italieni să ia părți din Abisinia; chiar și Albania putea fi a italienilor fără să-i coste nimic pe britanici. Iar afacerile interne ale Spaniei erau de-a dreptul irelevante pentru interesul național britanic. Dar cu totul altă chestiune era formarea unei Germanii Mari.

Desigur, ar fi fost posibil ca Hitler să fi fost sincer când a protestat, spunând că expansiunea Germaniei în Europa Centrală și de Est nu constituia vreo amenințare la adresa Imperiului Britanic. Au fost numeroase cazuri în care Hitler și-a exprimat dorința unei alianțe sau înțelegeri cu Marea Britanie, începând cu *Mein Kampf*. Din noiembrie 1933, Hitler a căutat să încheie un acord naval cu britanicii și a și reușit – trecând peste dorințele ministrului său de Externe și ale marinei germane – în iunie 1935. „O combinație anglo-germană”, nota el la acea vreme, „ar fi mai puternică decât toate celelalte puteri”. Uneori etala, așa cum s-a exprimat ambasadorul Regatului Unit la Berlin, sir Eric Phipps, „o solitudine aproape mișcătoare pentru bunăstarea Imperiului Britanic”. Astfel de idei au reapărut patru ani mai târziu, când Hitler a început să aibă emoții cu privire la intervenția britanică în zorii invaziei sale din Polonia. „Mi-am dorit întotdeauna o înțelegere germano-britanică”, îl asigura el pe noul ambasador britanic la Berlin, sir Nevile Henderson, la 25 august 1939. Când Marea Britanie a ignorat aceste tălmăciri și și-a respectat promisiunea din aprilie față de Polonia, liderul german a fost consternat, spunându-i lui Rosenberg că „nu putea înțelege” ce „urmăreau de fapt” britanicii: „Chiar dacă Marea Britanie și-ar asigura victoria, adevărații învingători ar fi Statele Unite, Japonia și Rusia”. La 6 octombrie, după ce cucerise Polonia, Hitler și-a reînnoit oferta de pace. În repetate rânduri după 1939, el și-a exprimat regretul că se lupta cu Marea Britanie deoarece se îndoia că ar fi fost „de dorit demolarea Imperiului Britanic”. Așa cum i-a comunicat generalului Franz Halder, devenit șef de Stat-Major în 1938, „nu-i plăcea” războiul cu Marea Britanie: „Motivul este că, dacă vom zdrobi puterea militară a Angliei, Imperiul Britanic se va prăbuși. Acest lucru nu-i folosește Germaniei... [ci] ar fi doar în favoarea Japoniei, Americii și a altora”. Hitler făcea adesea aluzii la afinitatea rasială care credea că există între anglo-saxoni și germani. Un raport de presă al Ministerului Propagandei anunța în 1940: „Mai devreme sau mai târziu, elementul germanic din Marea Britanie, valoros din punct de vedere rasial, va trebui să fie chemat pentru a se alătura Germaniei în viitoarele lupte seculare ale rasei albe împotriva rasei galbene, sau ale rasei germanice împotriva bolșevismului”. Astfel de teze i-au făcut pe unii contemporani și i-au determinat pe unii istorici de mai târziu să-și imagineze că ar fi fost posibilă coexistența pașnică dintre Imperiul Britanic și un Imperiu Nazist, că greșeala mai mare a fost nu politica împăciuitoare, ci abandonarea acesteia în 1939. S-a sugerat chiar că pacea ar fi putut fi restaurată în 1940 sau 1941 dacă altcineva, și nu Churchill ar fi fost responsabil de politica britanică.

A nu se implica deloc fusese o opțiune pentru Marea Britanie în 1914. Germania kaizerului nu ar fi câștigat ușor un război împotriva Franței și Rusiei; chiar și în

eventualitatea victoriei, amenințarea la adresa britanicilor ar fi fost limitată, nu în ultimul rând din cauză că Germania wilhelmiană era o monarhie constituțională cu o mișcare muncitorească organizată și puternică. În orice caz, în 1914 Marea Britanie nu era pregătită să poarte un război cu Germania, iar costurile intervenției s-au dovedit foarte ridicate. Germania lui Hitler era o chestiune diferită. Kaizerul nu avea ceva similar cu Luftwaffe. Hitler nu trebuia să se îngrijoreze în privința democrației sociale sau a sindicatelor. Poate că Hitler era un anglofil sincer; și kaizerul fusese uneori. Dar nimeni nu putea fi sigur că Hitler spunea adevărul sau, chiar dacă o făcea, că nu avea să se răzgândească într-o bună zi. Știm că așa a și făcut. Încurajat de Ribbentrop, ambasadorul său la Londra, să considere Marea Britanie o putere în declin, Hitler a conchis încă de la sfârșitul lui 1936 că „nici măcar o reapropiere germano-engleză nu putea oferi Germaniei vreun avantaj concret și pozitiv” și că, prin urmare, Germania nu avea „niciun interes să încheie o înțelegere cu britanicii”. Așa cum s-a exprimat la o reuniune cu comandanții săi militari din noiembrie 1937 (consemnată în faimosul Memorandum Hossbach), Marea Britanie era un „adversar inspirat de ură” al cărei imperiu „nu mai putea fi menținut pe termen lung prin politica de forță”. Era o părere întărită constant de Ribbentrop, care vedea în Anglia „cel mai periculos adversar al nostru” (ianuarie 1938). La 29 ianuarie 1939, au început lucrările la construcția unei noi forțe navale germane alcătuite din 13 cuirasate și crucișătoare de linie, 4 portavioane, 15 *Panzerschiffe*, 23 crucișătoare și 22 de nave mari distrugătoare, cunoscute drept *Spähkreuzer*. Nu încape nicio îndoială împotriva cui ar fi fost direcționată o asemenea flotă, dacă ar fi fost vreodată construită.

Pe scurt, Germania lui Hitler reprezenta o amenințare posibil letală la adresa securității Regatului Unit. Hitler spunea că dorea *Lebensraum*. Dacă teoria sa era corectă, punerea ei în practică nu putea decât să facă Germania mai puternică. O Germanie mai mare și-ar fi permis o forță aeriană mai mare și, de asemenea, o flotilă de luptă în Atlantic. Probabilitatea unei coexistențe pașnice pe o asemenea bază era minimă. Totuși, nu este atât de lesne pe cât pare să tragi învățăminte din eșecul conciliatorismului, deși mulți au încercat. Pentru apărătorii lui Neville Chamberlain este important de înțeles de ce el și colegii săi au luat decizia pe care au luat-o. Dar *tout comprendre, ce n'est pas tout pardonner*: a-i înțelege pe cei care căutau concilierea nu înseamnă și a-i scuza. Cei care condamnă conciliatorismul au șanse mai mari să posede o mai bună *prima facie*. Dar nicio pledoarie a acuzării nu ar fi completă dacă nu poate arăta că la acea vreme exista și o politică alternativă credibilă.

Chiar și un câine are de ales atunci când se confruntă cu un câine mai agresiv: luptă sau fugă. În septembrie 1939, britanicii au ales să lupte. La sfârșitul lui mai 1940, nu mai aveau de ales; au fost nevoiți să fugă. Aceasta a fost, în ciuda propagandei curajoase despre „spiritul Dunkerului”, una dintre cele mai mari calamități din istoria militară britanică – exact înfrângerea pentru care britanicii și aliații lor petrecuseră patru ani și un sfert ca să o evite, după iulie 1914. Britanicii nu au înțeles că opțiunile lor erau mai bune decât cele ale unui câine. Odată ce identificaseră potențiala amenințare reprezentată de Hitler, aveau patru variante la dispoziție: acceptare, retorsiune, descurajare sau acțiunea preventivă.

Acceptarea însemna să spere la cazul cel mai favorabil, având încredere că declarațiile lui Hitler privind simpatia sa față de Imperiul Britanic erau sincere, și să-l lase să-și facă de cap în Europa de Est. Până la sfârșitul lui 1938, acesta a fost fundamentul politicii britanice. A doua opțiune era reprezentată de represalii – adică riposta la acțiunea ofensivă

a lui Hitler împotriva Marii Britanii sau a aliaților săi ; aceasta a fost politica britanicilor în 1939 și 1940. Deficiențele celor două opțiuni sunt evidente. Din cauză că Hitler nu era demn de încredere, acceptarea îi oferea câțiva ani pentru a-și mări Germania și stocurile de armament. Să recurgă la represalii împotriva lui atunci când a atacat Polonia ar fi fost chiar mai rău, deoarece astfel se lăsa desfășurarea în timp a războiului în mâinile guvernelor german și polonez. Britanicii au încercat și descurajarea, a treia opțiune, dar viziunea lor avea puncte nevralgice fatale, după cum vom vedea. Temându-se de un bombardament aerian, au ales să-și construiască propriile bombardiere, cu o rază de acțiune suficient de mare pentru a lovi cele mai mari orașe germane. Hitler nu s-a lăsat descurajat. O măsură mult mai descurajantă ar fi fost o alianță cu Uniunea Sovietică, dar acea posibilitate a fost respinsă în 1939, apoi Hitler însuși i-a constrâns pe britanici să o facă în 1941. Astfel, singura opțiune care n-a fost niciodată luată în considerare cu seriozitate a fost o acțiune preventivă – cu alte cuvinte, o mișcare făcută cât mai din timp pentru a distruge din fașă amenințarea pe care o reprezenta Germania lui Hitler. După cum vom vedea, tragedia celui de-al Doilea Război Mondial este că aproape cert o astfel de opțiune ar fi reușit dacă ar fi fost încercată.

Motivația strategică a conciliatorismului

La prima vedere, argumentele în favoarea conciliatorismului încă îi mai par rezonabile și pragmatice cititorului din ziua de astăzi. Britanicii aveau cel mai mult de pierdut în cazul întreruperii stării de pace. Imperiul lor era cel mai mare din lume, cuprinzând aproximativ un sfert din suprafața globului. Într-un memorandum al Foreign Office din 1926 se arată :

Noi... nu avem ambiții teritoriale și nici dorință de mărire. Avem tot ceea ce vrem – poate chiar mai mult. Singurul nostru obiectiv este să păstrăm ceea ce avem și să trăim în pace... Adevărul este că războiul și zvonurile despre război, dispute și fricțiuni în orice colț al lumii reprezintă daune și fac rău intereselor comerciale și financiare britanice... Atât de diverse și omniprezente sunt comerțul și finanțele britanice, încât, oricare ar fi consecința întreruperii păcii, noi vom fi cei care vor avea de pierdut.

Aceste cuvinte și-au găsit ecoul opt ani mai târziu la lordul Chatfield, care a observat că „stăpânim deja cea mai mare parte a lumii – sau cele mai bune părți ale sale – și vrem doar să păstrăm teritoriile pe care le avem [și] să-i împiedicăm pe alții de a ni le lua”. Date fiind vastele sale angajamente, cu siguranță că Marea Britanie nu putea să se preocupe de securitatea oricărei alte țări. Liderul conservator Bonar Law remarcă în 1922 : „Nu putem acționa singuri ca jandarmi ai lumii”. Realitatea era că, în fața multiplelor provocări, chiar și apărarea propriilor posesiuni putea deveni imposibilă. Mareșalul sir Henry Wilson, șef al Statului-Major Imperial, scria în 1921 : „Mica noastră armată este mult prea împrăștiată... nu suntem puternici nici măcar într-un teatru – nu în Irlanda, nici în Anglia, nici pe Rin, nici la Constantinopol, nici în Persia ori India”.

Și capacitatea Marinei Regale era solicitată la maximum. Construcția unei baze navale în Singapore, începută în 1921, dar mai mult sau mai puțin suspendată până în 1932,

trebuia să creeze un nou centru al securității imperiului în Asia. Cum însă forțele navale britanice erau concentrate în apele europene, baza însăși amenința să devină o sursă de vulnerabilitate, nu de putere. În momentul Conferinței Navale de la Washington, din 1921-1922, politicienii britanici abandonaseră ținta istorică de supremație navală prin semnarea acordului de paritate cu Statele Unite, un acord avantajos pentru cele din urmă, date fiind angajamentele lor maritime mult mai puține. Marea Britanie încetase să mai domine, cel puțin în Pacific. În aprilie 1931, Amiralitatea a recunoscut că, „în anumite împrejurări”, puterea marinei se situa „cu certitudine sub cea necesară menținerii comunicațiilor deschise în eventualitatea că vom fi târâți într-un război”. În fața unui atac japonez, au admis șefii de stat-major în februarie 1932, „întregul nostru teritoriu din Orientul Îndepărtat, ca și coasta Indiei și a dominioanelor, precum și vastul nostru comerț și transport sunt în pericol”. Opt luni mai târziu, același organism a admis că, „dacă va izbucni războiul în Europa, departe de a dispune de mijloacele ca să intervenim, vom fi capabili doar să apărăm frontierele și avanposturile imperiului pe timpul primelor luni ale războiului”. Un război în Asia ar „expune jafului, pentru o perioadă incalculabilă, posesiunile britanice și dependențele sale, comerțul și comunicațiile, inclusiv cele din India, Australia și Noua Zeelandă”.

Dominioanele – așa cum erau cunoscute principalele colonii cu așezări ale albilor – jucaseră un rol vital în Primul Război Mondial, ca furnizoare de materiale și oameni. Aproximativ 16% din totalul trupelor mobilizate de Marea Britanie și imperiul său proveniseră din Australia, Canada, Noua Zeelandă și Africa de Sud. După război, importanța lor economică a crescut și mai mult, reprezentând în 1938 în jur de un sfert din comerțul britanic. Adoptarea „sistemului tarifar preferențial imperial” – acorduri de comerț liber la nivelul imperiului – la Conferința Economică a Imperiului Britanic de la Ottawa, din 1932, a constituit, în multe privințe, doar un răspuns la tendința mondială spre protecționism, dar a întărit dependența lumii de afaceri britanice de piețele imperiului. Incluzând toate posesiunile britanice, exporturile către Imperiu reprezentau mai mult de două cincimi din total. În parte încurajați de legislație și în parte de intrarea în incapacitate de plată în perioada interbelică a multor state îndatorate, investitorii britanici au plasat sume tot mai mari în colonii și dominioane. Între 1924 și 1928, în jur de 59% din valoarea emisiunilor de capital din străinătate pe piața londoneză era pentru debitorii din imperiu; zece ani mai târziu, cifra era de 86%. Imperiul, după cum am văzut, era un tezaur de materii prime vitale care deveneau tot mai importante odată cu rafinarea tehnologiilor militare. În termeni economici, dar și strategici, Imperiul nu mai fusese niciodată atât de important pentru Marea Britanie, pe cât a devenit în anii '30. Totuși, importanța sa militară (și diplomatică) era simultan în declin. Toate dominioanele au arătat clar că politicienii britanici nu puteau conta pe sprijinul lor în eventualitatea unui al doilea mare conflict european. În plus, așa cum observau șefii de stat-major în 1936: „Cu cât sunt mai mari angajamentele noastre față de Europa, cu atât mai mică va fi capacitatea noastră de a securiza Imperiul și comunicațiile sale”. Într-o analiză prezentată șefilor de stat-major în iulie 1936, Subcomisia pentru Planificare a rezumat astfel situația militară care făcea necesară politica de conciliere:

Din punct de vedere militar, slăbiciunea extremă a Franței, posibilitatea unei înțelegeri între Germania și Japonia, chiar și cu Italia în anumite circumstanțe, și riscurile imense la care un atac direct asupra Marii Britanii ar expune Imperiul dictează o politică direcționată

către o înțelegere cu Germania și, în consecință, o amânare a pericolului agresiunii germane împotriva oricărui interes vital de-al nostru.

Care au fost mai precis angajamentele militare britanice în Europa? În 1925, guvernul Baldwin semnase Tratatul de la Locarno, garantând granițele franco-germană și belgiano-germană, așa cum fuseseră retrasate la Versailles. Documentul nu prevedea însă niciun astfel de angajament internațional în privința frontierei de est a Germaniei. În plus, la fel cum se întâmplase și înainte de 1914, angajamentele oficiale cu privire la securitatea Europei Occidentale nu au fost urmate de planuri semnificative privind eventuale operațiuni militare. Așa cum s-a exprimat A.J.P. Taylor, Locarno părea să dea de înțeles că „Splendida izolare revenise”. În consecință, atunci când Marea Britanie a căutat să intermedieze un acord între Franța și Germania privind dezarmarea – sau, mai curând, reînarmarea Germaniei, de vreme ce propunerea britanicilor din ianuarie 1934 prevedea o triplare a efectivelor armatei germane la 300.000 –, francezii s-au întrebat, pe bună dreptate, ce fel de asigurare practică putea să le ofere Londra în eventualitatea unei noi invazii germane? Răspunsul a fost: niciuna. Angajamentul britanic întru apărarea Belgiei avea și el un caracter mai puțin obligatoriu decât în 1914.

Totuși, Marea Britanie nu putea pretinde că nu avea niciun interes în securitatea Belgiei și a Franței. Raportul din mai 1934 al Comitetului pentru Necesitățile Apărării a reamintit Cabinetului realitatea destul de evidentă că Germania constituia o amenințare strategică mai mare pentru Regatul Unit decât Japonia și că, prin urmare, la fel ca în 1914, exista posibilitatea să se apeleze din nou la Marea Britanie pentru a trimite trupe să ajute Belgia (și, posibil, chiar și Olanda) în cazul unei invazii germane. Într-adevăr, importanța sporită a forțelor aeriene făcea să fie și mai necesar și chiar obligatoriu ca țărmul Canalului Mânecii să nu cadă în mâinile unei puteri continentale ostile. Germania era deci „inamicul potențial suprem, împotriva căruia trebuie direcționată toată politica noastră de apărare «cu bătaie lungă»”. Ce formă să ia politica așa-zisă „cu bătaie lungă”? Dacă 1914 oferise vreo lecție, aceea a fost că o mică armată staționând în Europa nu avea să-i descurajeze pe germani. Opțiunea de a crea o forță terestră masivă, disponibilă oricând pentru a fi desfășurată în Europa, a fost însă respinsă în favoarea sporirii forței aeriene „metropolitane” (adică având baza în Anglia) la optzeci sau mai multe escadrile, lăsând forțele terestre cu ceva mai mult de cinci divizii regulate disponibile pentru a fi trimise peste Canalul Mânecii ca „forță de campanie” – aproape la fel de puține trupe pe cât fuseseră în 1914. La sfârșitul lui 1937, dimensiunile acesteia au fost chiar reduse. În 1938, se transformase într-o forță expediționară spre a fi utilizată în punctele nevralgice ale imperiului. Ineficientul ministru al Coordonării Apărării, sir Thomas Inskip, nu scăpa din vedere riscul astfel asumat:

Dacă Franța ar fi din nou în pericol de a fi cucerită de forțe terestre, s-ar putea ivi o situație în care, la fel ca în ultimul război, va trebui să improvizăm o armată pentru a o ajuta. Dacă se va întâmpla așa ceva, guvernul din momentul respectiv va fi aproape sigur criticat pentru că a neglijat să se asigure împotriva unei eventualități atât de evidente.

Cu toate acestea, așa cum s-a exprimat ministrul de Război Leslie Hore-Belisha, s-a luat decizia de „a pune capăt angajamentului continental”. Generalul sir Henry Pownall, directorul Operațiunilor și Informațiilor Militare, a fost îngrozit, dar opinia sa nu a contat.